

Wittgenstein

Maria Aloni
ILLC-University of Amsterdam
M.D.Aloni@uva.nl

Theoretische filosofie 2013

March 21, 2013

Wittgenstein (1889-1951)

- ▶ Thema's PU (1-27, 138-155)
 - ▶ Tegen Augustiaanse beeld: betekenis blijkt uit gebruik [1-27]
 - ▶ Argument tegen mentalisme/internalisme [138-142]
 - ▶ Aard van begrijpen [143-155]
- ▶ Overzicht:
 - ▶ Het Augustiniaanse beeld en kritiek erop (taalspelen) (1-18)
 - ▶ Gebruik van zinnen (18-27)
 - ▶ Kubus argument (138-142)
 - ▶ Aarde van begrijpen (143-155)

Het Augustiniaanse Beeld

- ▶ Model van een hele traditie (Frege, Russell, de *Tractatus*, Fodor).
- ▶ Kenmerken [vraag 1]:
 - ▶ Ieder woord heeft een betekenis: het ding waar het woord voor staat
 - ▶ Geen verschil in woordsoorten
 - ▶ Betekenis zin: combinatie betekenissen woorden
 - ▶ Consequentie: Alle zinnen zijn beschrijvingen
 - ▶ Woorden krijgen hun betekenis via ostensie
 - ▶ Begrijpen is het hebben van mentale representaties van verwijzingen (internalisme)

Wittgenstein's kritiek

- ▶ Bestaat uit voorbeelden die niet in het AB passen, en een nieuwe visie suggereren
- ▶ Lees voorbeeld van het boodschappenbriefje in §1 [vraag 2]
- ▶ Waarom past het voorbeeld niet in het AB?
- ▶ Welke nieuwe visie wordt gesuggereerd?

De vijf rode appels

- ▶ Doel van de uiting: geen beschrijving maar bereiken van bepaald resultaat.
- ▶ 'Vijf' en 'rood' verwijzen niet.
- ▶ Wat de kruidenier ermee doet bepaalt hun betekenis (niet ostensie).
- ▶ Verschillende woorden (vijf, rode, appels) hebben verschillend gebruik.
- ▶ Mentale representaties onnodig.
- ▶ Lees laatste alinea §1 (dialoog vorm, en 'anti-foundationalism')

Taalspelen

- ▶ Taalgebruik in context: samenhangend geheel van talige en niet talige activiteiten (§7)
- ▶ Door taal te vergelijken met spel wil W aspecten benadrukken die spelen (en taal dus) hebben: welke?
 - ▶ Verschillende soorten (taal)spelen, niet herleidbaar tot één fundament (bijv. voor taal beschrijven) (par 3)
 - ▶ Een spel (taal) leren is geen uitleggen, maar africhten (par 5)
 - ▶ Spelen is een activiteit, gebruik van taal ook (Lebensform) (par 23)
 - ▶ Een spel bestaat uit regels. Regels van taalspel leggen betekenis van woorden vast
 - ▶ De regels van een spel hebben niet de pretentie altijd overal op alles toepasbaar te zijn. Hun scope is beperkt, hun geldigheid ook
 - ▶ Sociale dimensie, etc

Voorbeelden taalspelen

- ▶ Vaak hele 'kleine' primitieve taalspelen. Dat maakt het mogelijk om je op bepaalde aspecten te concentreren. Je hoeft niet over 'de' taal na te denken (lees §5)
- ▶ Spel: spelers, zetten, instrumenten, regels, context (doel),
- ▶ In een taalspel:
 - ▶ spelers: taalgebruikers
 - ▶ zetten: (uitingen van) woorden, uitdrukkingen, zinnen
 - ▶ instrumenten: gebaren (wijzende handbewegingen), kleurenstaaltjes (§16)
 - ▶ context: het doel van het spel, de reikwijdte ervan,
 - ▶ regels: impliciet
- ▶ Lees twee taalspelen in §2 en §8.

Taalspel §2

- ▶ Vraag 3: Wat probeert Wittgenstein te laten zien met het voorbeeld in [Wittgenstein, PU, 2]? Wat is het verschil met het vorige taalspel?
- ▶ Taalspel §2 zou moeten passen in het Augustiniaanse Beeld
- ▶ Woorden functioneren hier op dezelfde wijze (hebben een strict verwijzende functie)
- ▶ Maar het AB blijft inadequaat ook voor zo een eenvoudig spel (§6)
- ▶ Het Augustiniaanse beeld:
een slechte theorie voor een kleine portie van taal (spel 2)
geprojecteerd op de hele taal (§3, 4)

Taalspel §8

- ▶ Vraag 4: In 8 beschouwt Wittgenstein een uitbreiding van het 2e taalspel met verschillende woorden; getallen, verwijswwoorden. Welke les lijkt Wittgenstein te willen trekken uit al deze taalspelen?
- ▶ Taalspel §8 = Spel §2 + telwoorden + indexicalen met wijzende handbewegingen + kleurstaaltjes
- ▶ Woorden met verschillend gebruik op verschillend manier geleerd (niet per se ostensie) (§9)
- ▶ Taal en het gebruik van taal zijn veel diverser dan in het augustiniaanse beeld worden beschreven.

Gereedschapkisten en locomotieven

- ▶ Verschillende woorden hebben verschillend gebruik (woorden als gereedschap §11, of als hendels in bestuurscabine locomotief §12)
- ▶ Deze kunnen wel onder één noemer worden gebracht
 - ▶ alle woorden duiden iets aan (§10)
 - ▶ alle gereedschap dient om iets te modificeren (§14)
- ▶ maar dat is zinloos (§12–14), jij zegt daarmee niets.
- ▶ Wat informatief is zijn juist de contrasten, de verschillende wijzen van functioneren.
- ▶ Lees §10 beschrijving hoe het woord ‘aanduiden’ (bezeichnen) is gebruikt in ons dagelijkse taal (vgl met §116) [Ordinary Language Philosophy]

Oude stad

- ▶ Taal als oude stad (§18)
- ▶ Aspecten van taal die W wil benadrukken met deze vergelijking:
 - ▶ veranderlijk
 - ▶ verschillende taalspelen (buurten)
 - ▶ zonder vaste grenzen

Conclusie (1-18)

- ▶ Vraag 6 Beschrijf kort het beeld dat Wittgenstein heeft van taal en hoe verschilt dit van het augustiniaanse beeld. Ligt betekenis in de verwijzing van een woord?
- ▶ Antwoord: Het gebruik van taal verschilt per taalspel en het is in dit gebruik waar de betekenis van taal naar voren komt. Dit houdt in dat de taal wel een verwijzende functie kan hebben in een specifiek taalspel maar is niet in algemeenheid zo.

Gebruik van zinnen (§18-27)

- ▶ Verschillende zinnen hebben verschillend gebruik: beweringen, vragen, bevelen, beloften, ...
- ▶ Argument tegen het idee dat alle zinnen beschrijvingen zijn (consequentie van het AB)
- ▶ Men kan dat idee op twee manieren uitwerken:
 1. Alle zinnen zijn in feite beschrijvingen (§24)
 2. Alle zinnen bevatten een propositionele inhoud (§22)

Eerste uitwerking

- ▶ Alle zinnen zijn in feite beschrijvingen (§24)
 - (1) a. Komt Jan? = ik wil weten of Jan komt
 - b. Doe de deur dicht! = ik wens dat jij de deur dicht doet
- ▶ W erkent de mogelijkheid van parafrases, maar denkt dat zij irrelevant zijn
- ▶ Vorm en gebruik zijn niet aan elkaar gerelateerd (§19–21, 27)
- ▶ Dat alle zinnen tot één vorm herleid kunnen worden, is wel waar, maar niet van belang. Onze preoccupatie met vorm, maakt ons blind voor het feit dat het gebruik nog steeds totaal verschillend is (kan zijn) (lees 21 over 'Fünf Platten')

Tweede uitwerking

- ▶ Iedere zin bevat een propositionele inhoud (*Annahme*) (§22)
- ▶ Frege, drie aspecten in beweringen:
 - ▶ het vatten van de gedachte (=propositionele inhoud)
 - ▶ het beoordelen van de gedachte (het toekennen van een waarheidswaarde)
 - ▶ het tot uitdrukking brengen van dit oordeel (het doen van een bewering)
- ▶ In een vraag, of een bevel gebeurt ook het eerste: wij vatten een gedachte p, en het uiten van een vraag of bevel is de uitdrukking van een relatie tot p

(2)	a. Jij slaapt.	bewering: het is waar <i>dat jij slaapt.</i>
	b. Slaap jij?	vraag: is het waar <i>dat jij slaapt?</i>
	c. Slaap!	bevel: maak het waar <i>dat jij slaapt!</i>
- ▶ W is tegen het idee dat een bewering bestaat uit twee handelingen: vatten en oordelen
- ▶ Dit heeft te maken met zijn anti-mentalisme: bedoelen, vragen, etc. zijn niet mentale toestanden, geen mentale relatie tot een abstracte kern (de propositionele inhoud)
- ▶ Er zijn geen bewustzijnstoestanden die taal begeleiden en betekenis geven (§25)

Argument tegen mentalisme/internalisme (138-142)

- ▶ Intuïtie: wij begrijpen betekenis van woorden onmiddellijk (§138). [vraag 1]
- ▶ Probleem voor betekenis als gebruik, wel uit te leggen vanuit mentalisme
 - ▶ Taalgebruik is gespreid over ruimte en tijd
 - ▶ Begrip is onmiddellijk
 - ▶ Wat we vatten kan niet de hele praktijk zijn!
 - ▶ Begrip lijkt iets te zijn waarover IK autoriteit heb
 - ▶ Is het mentale dan niet primair? Wat is de verhouding tussen mentale beeld en gebruik?
- ▶ Structuur 139-155
 1. Wittgensteins argument tegen mentalisme/internalisme (139-142)
 2. Wittgensteins uitleg van basis intuïtie (later)

Kubus argument

- ▶ Stel betekenis = mentale beeld, plaatje
- ▶ Stap 1: Een plaatje is niet voldoende, het moet correct toegepast worden (139-140)
- ▶ Stap 2: Dus betekenis is beeld + projectiemethode (141)
- ▶ Herhaling stap 1: beeld+projectie moet ook geïnterpreteerd worden in hun toepassing
- ▶ Stap 3: Mentale beeld als betekenis leidt tot oneindige regressie
- ▶ Conclusie: Ons uitgangspunt (betekenis=mentaal beeld) was dus niet juist. Betekenis is niet internalistisch te bepalen
- ▶ We weten hoe 'kubus' correct toe te passen omdat er een praktijk bestaat waarin de gangbare manier om het woord te gebruiken wordt gehanteerd (142)

Conclusies (138-42)

- ▶ De verwijzing-relatie niet internalistisch te bepalen
- ▶ Betekenis ligt in de praktijk van het taalgebruik
- ▶ De praktijk vindt plaats binnen een gedeelde Lebensform en bestaat uit ontelbaar veel taalspelen

(143-155)

- ▶ Thema: aard van begrijpen
 - ▶ Geen mentaal proces, toestand of ervaring
 - ▶ Toeschrijven van begrip op grond van correct gedrag
- ▶ Beargumenteerd middels voorbeeld: getallenrijen uitschrijven volgens formule

Voorbeeld: getallenrijen (143 e.v.)

- ▶ Onderricht: oneindige reeks (0,1,2,3,4,5) dmv eindige segmenten leren
- ▶ Wanneer schrijven we begrip toe?
- ▶ Als leerling vervolgt getallenrij correct: 'Hij begrijpt het!'
- ▶ Wat is de relatie tussen het begrijpen van een regel en het correct toepassen ervan?
- ▶ Intuïtief antwoord: toepassingen zijn evidentie voor begrijpen
 - ▶ Begrijpen als mentale of neurofysiologische toestand die zich manifesteert in gedrag
- ▶ Wittgensteins antwoord: 146-155
 - ▶ Begrijpen is geen mentale toestand en wordt niet gekarakteriseerd of verklaard door begeleidende mentale processen
 - ▶ Omstandigheden waaronder we zeggen dat iemand iets begrijpt
 1. zijn geen uiterlijke manifestatie van (innerlijk) begrip
 2. vormen de enige rechtvaardiging voor de toeschrijving van begrip!